

לישמה 15.3.59

פרוטוקול מספר 24/ד' משיבת הוועדה לעניני פנים
שהתקיימה ביום א', ה' באדר ב' תשי"ט - 15.3.59
בשעה 09.30

משתתפים:
י. ריפתין - יו"ר
ע. דגני

מוזמנים:
מר ס. שושני - איגוד ערים "דן"
מר פרקזה - לעניני ביה"ד

מר ויצר - מטעם
מר ורדי - תה"ל

סדר-היום:
זיהום מי הירקון (הצעה לסמ"י של ח"כ לנדאו).

היו"ר י. ריפתין:
אני פותח את הישיבה.

הצעת ח"כ לנדאו לסדר-היום בענין זה הועברה אלינו ע"י הכנסת לפני חדשים אחדים, ועתה הוזמנו אנשי איגוד ערים "דן" ומחנדי תה"ל שיטבירו לנו מה המצב.

מר ויצר:
זיהום המים בגדה עלי"כ שחלק מהמים של האזוריים הגובלים בירקון הופצה אל הירקון. הוצאת מים מהירקון לצינור הנגב החריפה את הבעיה המידה שלגביה לאנשי לקח שאחוז הזיהום גדול עתה הרבה יותר מאשר קודם, וקרה הרגע בו אי-אפשר להתעלם מהבעיה.

לפני בשנה החליטה ועדת המים הכללית להסכים לעזרה כספית מטעם הממשלה לאותו חלק של תכנית הביוב לגוש דן העוסק בטיהור הירקון. התכנית במצאת עתה בשלבי הביצוע האחרונים.

מר שושני:
(מראה לנוכחים מפת האזור). הירקון, לפי שהובא רואים במפה, עובר את ת"א, דמת-גן, גבעתיים, בני-ברק ופתח-תקווה. נוסף לירקון עובר באזור זה המוסדרה, שהוא ביב פתוח ונשפך לירקון. עד עתה בנינו צינור במרחק של 870 מטר בתוך הים, ובעומק של 10 מטרים בתוך הים. כן בנינו צינור לאזור כל בגול ת"א ורמת-גן, והגענו עד לנקודה המאחדת את ר"ג ובני-ברק. למחצית היצור את מי-השופכין של בני-ברק, ר"ג, גבעתיים ות"א, וצינור זה יגור מעל צינור נוסף חובר לר"ג, והוא מקבל את מי-השופכין של ר"ג והצוריה.

במוסדרה הנחצו צינור של 2,5 ק"מ. בסוף מאי השנה נעביר את כל מי המוסדרה מתחת לירקון, אל הצינור שבנינו. אני משער אפוא שבסוף מאי נוכל להטות מן הירקון את כל מי-השופכין של בני-ברק, ר"ג וגבעתיים. נוסף לכך בשלים עד סוף מאי צינור נוסף על-ידי דמת-אביב, שיקבל את כל מי-השופכין של צפון ת"א. עד סוף מאי אפוא ימצאו את פתרון שמונים-אחוז של מי-השופכין של ר"ג ובני-ברק, ותשאר הבעיה רק עוד לגבי עשרים אחוז. החישוב הוא לפי אוכלוסיה של 200 אלף נפש.

אנו עוסקים גם בהמשכת הצינור לפתח-תקווה. תוך חדשים אחדים - עד ספטמבר השנה - נוכל לחבר גם את אזור החולשת של קרית-אריה לאותו צינור. פתח-תקווה עצמה אינה בוגמת פתח גדולה של מי-שופכין, משתי סיבות: ראשית - אין לפתח-תקווה כיום ביוב פנימי מצודה, ועדיין יש גדרות-שופכין בבתים. שנית, יש להם שם מכון-הטיפול קטן וראשוני

מר שושני:

עבר כ-20% 10 מהמים, כדי שנוכל לחבר את פ"ת לצינור הראשי צריך יהיה להכניס אליה קווים פנימיים, וזאת נעשה בעתיד.

בספטמבר נסיים אפוא את הקו עד קריית-אריה, ונוכל להעביר אליו את מי-השופכין היום-יומיים וכן את אלה של בתי-החרושת שם שבגם הצלחנו להכניס סדרים מיוחדים של בדיקת המים כדי שלא יוכנסו לצינור מים המקלקלים את הצינורות. כיוון שכבר קרה שבת-חרושת העבירו מי-שופכין הכוללים חמרים כימיים, או מי מלט וכו', שאכלו את הצינורות. עם מרביתם הגענו להסדר, אך בשארן עוד ארבעה בתי-חרושת שאנו עומדים על כך שיעשו את הסידורים הדרושים לפני שנסיים לחבר את מי-השופכין שלהם לצינור, והם: ביה"ח "עסיס" השולח היום את מימיו בתעלה הפתוחה של המוסדרה כיוון שצינור-המלט שנבנה על-ידו לפני שנים אחדות באכל כולו ע"י הכוהל שהם מייצרים ושהסידורים הדרושים מסנו יעלו כ-10 אלפי לירות; ביה"ח לפרי-סוכר בגבעתיים שגם הוא נותן כמות גדולה של מים; המחלבות המאוחדות; ואזור התעשייה של סגולה ע"י פ"פ, שם יש מפעלי בורסקאות. בבתי-החרושת הגדולים הללו נהיה זקוקים לשיתוף-פעולה מצד משרד הבריאות, כי לצינור שלנו לא נוכל להכניס את מימיהם הכוללים חמרים מזיקים, ואני מקווה שנמצא דרך משותפת להכריחם לעשות את הסידורים הדרושים כדי שהמים שיועברו לצינור שלנו לא יגרמו נזק.

היו"ר י. וינברג:

אם אתם אומרים שבסוף מאי יהיה מצב שלא ייכנסו עוד מי ביוג בירקון פרט לפ"ת וארבע התעשיות שהוזכרו - אני שואל: באיזו מידה תיפסק בעיית הזיהום? האם אותם עשרים אחוז שישארו, כפי שהזכיר מר שושני, ימנעו הונצרות מצב של זיהום בעתיד ואם לא - מה התאריך האבנטיאלי של הפסקת הזיהום? כי ההצעה לסה"י שהועק העניין זה היא שאלה קונקרטיים, ושלינו להביא לכנסת איגפורמציה קונקרטית מאי מידת הזיהום שנותנים 20% של מים הנשפכים בירקון?

מר וינברג:

עד מאי יהיו 80% של מי-השופכין מחוברים לצינור המדובר הוא ב-180 אלף תושבים, כלומר: ישאר עוד בירקון זיהום של כ-30 אלף תושבים, כולל בתי-החרושת. כל המפגעים של ביוג אר לא יהיו קיימים עוד, וגם הריח בירקון ישתנה ויהיה יותר חי של בתי-חרושת. אבל לא הייתי מעיז לומר שלפני שארבעת בתי-החרושת הללו יהיו מחוברים לא יהיה כלל ריח בירקון.

מר טרקוזה:

אבל מידת הזיהום תהיה 20%-15% מזו של היום.

מר וינברג:

לא חשבנו שסידור העניין עם בתי-החרושת יתעכב זמן רב כל-כך, כי הצינורות ישנם, אבל עד היום הם סירבו לעשות את הסידורים המאפשרים שיפול מוקדם בזיהום כדי שאפשר יהיה להעביר את מימיהם לצינורות.

מר שושני:

אל לנו לשכוח שבירקון זרמו פעם 200 מיליון קו מים לשנה, כשבשפכה כמות גדולה של ביוג אז לירקון, לא הורגש הריח. עכשיו לקחו מהירקון 80% של המים, ואותה כמות של מי ביוג נשארה על 20 אחוז של המים. עתה, משיילקחו 80% של מי-הביוג ישאר אותו אחוז של מי-ביוג בירקון כפי שהיה לפני שנים, והמצב יתאזן. ואם מדברים על 20% שישארו, אלה של פ"ת והתעשיות - למעשה זה פחות מ-20 אחוז, כיוון שבמי שנאסר, אין עוד בפ"ת כל הסידורים הפנימיים הדרושים להעברת הביוב בצינור.

מר וינברג:

לי ברור שחלקן של התעשיות בעניין זה רב יותר, כי כיום כמעט שאין עוד בירקון חמצן, והחמרים החימיים אינם מאפשרים דגה בנחר וכו', והמצב לא ישתפר בהרבה כל עוד לא ייעשו בבתי-החרושת הללו הסידורים המתאימים כדי שהחמרים החימיים לא יישפכו לירקון כמות שהם.

ע. דגני:

האם אפשר לחייב את בתי-החרושת הללו לעשות את הסידורים הדרושים?

מר שושני:

כן, לפי פקודת המלאכות והתעשיות. את כל יתר בתי-החרושת באזור כבר הכנסנו לעניין. ביה"ח "ארגמן" למשל, נדרש ועשה את הסידורים, רק אותם 4 בתי-החרושת שהזכרתי טרם עשו זאת, והובטח לנו שלא יחדשו את רשימותיהם עד שימלאו אחד הדרי

ועדת הפנים - 15.3.59

היו"ר י. ריפתין:

כמה זמן כבר נמשך המצב האומלל הזה בירקון?

מר שושני:

למעשה מאז התחילו להיבנות הישועות טהורה. התחילו להרגיש בבעיה בחריפות מאז 1956, אך המפגע הרציני החל בקיץ 1957. אני בטוח שאחרי 1959 הדבר לא יהיה קיים עוד.

ע. רגבי:

קיימת הבעיה של איבוד ערים דן הרוסה להחל את המפגע הזה. אבל בצידה קיימת גם תגובה הצניזות של זיהום הירקון ושל תושבים שאינם יכולים לישון כלילת הצלל חריה וכו'. אחרי ספטמבר אתם אומרים שלא יהיה עוד מפגע חריף, אבל הבעיה תמשיך קיימת.

מר וינר:

מישאר הבעיה של ארבעת בתי-ההרוסה בלבד.

מר ורדי:

הצד האורגני-בריאותי לא יהיה עוד, אבל הבעיה האסתטית תשאר גם אחרי תקופה זו.

מר וינר:

היתה פעם ועדה בינמשרדית שדאגה גם לפתרון צורה נאה לענין, והכינה תכניות שונות. בידינו תכנית שתפעל בעיקר לאחר שבעיית הביוב הזאת תיפתר. התכנית היא לקחת מהירקון כמעט את כל המים לנגב ולגוש דן, והירקון לא ילך עוד לים. משום כך חילקנו את הנהר למספר מדרגות ע"י סכרים קטנים שבהם בחזיק מים כדי שהנהר לא ייבש לחלוטין, ומפעם לפעם נשטוף את האגמים הקטנים הללו ע"י גל מים גדול יותר וננקה את המים בהם. (מראה לנוכחים מפה). בצורה זו אנו מקווים לשמור את הנהר במצב נקי. היות והוא עובר בין הערים הגדולות, תישמר לו ע"כ צורה נאה גם מבחינת הנוף וגם מבחינה בריאותית. התכנית מטובת גם עם משרד הבריאות, אך כמובן שהיא תוכל לפעול ברגע שלא ייבטחו לירקון כלל מי שופכין, גם לא תעשייתיים. גם סירות יוכלו אז לשוב שם.

היו"ר י. ריפתין:

מה בנוגע למים שיזרמו דרך הצינור הגדול לים?

מר וינר:

עד עכשיו עבר הביוב בירקון, לאחר טיהור מסויים, לים. מעתה הוא יעבור לים דרך הצינור. דבר זה ישפר במקצת את המצב בצפון ת"א. אבל השיפור האמיתי יהיה רק ע"י בליב-החוף של ת"א.

מר ורדי:

זיהום הים כיום לא בא כל-כך מהמים של הירקון כמו מהמים הבאים מצניזות יותר קטנים כמו זה שברחוב ז'בוטינסקי וכו'.

מר מרקוזה:

התכנית הסופית של צינור הביוב הגדול מפורטת למיליון תושבים. כיום מקיפים את הקטע עבור 400 אלף. כשנגיע לשלב של למעלה מ-400 אלף - צריך יהיה לשתר את המים עוד קצת על החוף.

היו"ר י. ריפתין:

מתי צריך להתחבר הצינור הגדול הסופי?

מר שושני:

איש אינו יודע. הדבר קשור גם בתכנית הירדן. אם תהיה רווחת-מים לזמן מה - ייתכן שהדבר יבוצע קודם. אם לא - אותה כמות המים של 50-60 אלף קוב שצורקים היום למים כדאי יהיה להקציב את הכסף כדי לטהרם ולהעבירם לצננה.

היו"ר י. ריפתין:

האם אי-אפשר היה לקצת במקצת את התחליטים הללו, גם בעבר וגם בעתיד? כי הרי אנו יכולים להניח על שולחן הכנסת מסקנה האומרת שוועדת הפנים שמעה את הודעת הגורמים הנוגעים בדבר שבסוף מאי או ביוני לחול שלב אחד של הטבה, ובמסגרתו - שלב צוטף, וכי השאלה שעתה צריך ללחוץ על פתרונה היא שאלת מי-השופכין התעשייתיים. אבל אני שואל: האם אין מקום שמישהו יוכל לטעון כי אפשר היה בכל זאת לקצר את התהליכים הללו? האם אין אשמים בכך שאלה הם התהליכים?

מר שושני:

בשנת 1954/55, כשהבעיה החלה להופיע בגל חריפותה, התעוררה השאלה בפני הוועדה האזורית לביוב דן בדבר אפשרויות הביצוע. לאחר שבדקנו את המצב מצאנו שהעיסויות בנזחות עצמן לא יבצעו זאת. בהצעת מר וינר מצאנו לבחון למסור את התכנון לתה"ל ואת הביצוע למקורות, והם התחילו בעבודה.

מר שושני:

אנשי תה"ל עסקו בתכנון, אבל נתקלו בקשיים. טרם עשינו במדינה ביוזב כזה, ובמשך זמן רב עמדה השאלה איך לחשב בכלל את הפוטנציאל של המפעל הזה, ומהי כמות המים הנדרשת לנפש שעליה צריך היה לעשות את החישוב לפי מיליון נפש. תוכננו אז ציבורות בקוטר של 160 ס"מ. כיוון שתה"ל מקבל עליו אחריות לא רק לביצוע ההזמנה אלא גם לענין כולו - הם המשיכו לחקור ולבדוק, וכעבור זמן ערערו על הנחיות היסוד של התכנית. במקום 225 ליטר לנפש שחשבו קודם, התברר שהכמות שעליה צריך לחשב היא לפחות 300 ליטר לנפש, והוחל בתכניות חדשות. האיחור נגרם אפוא ע"י תה"ל למשך חודשים אחדים, כיוון שהם רצו לעשות את הדברים על הצד הטוב ביותר.

מר וינר:

העיכוב העיקרי היה בכך שקיבלנו תקציב מסויים לכל שנה ולא יכולנו לעשות יותר.

מר שושני:

אני רוצה לציין שמצד הממשלה היתה היענות והבנו ניכרת לענין. הקציבו לנו מלכתחילה 5 מיליון ל" וכשהתברר שהסכום קטן מדי - הוחלט על תשעה מיליון. אבל ההקצבה ניתנה לשנים, מיליון-וחצי לשנה. ברור שהיינו צריכים להתאים את עבודתנו לכך. משום כך נמסכת העבודה מ-1956 עד 1959.

ע. דגני:

מהו הסכום הכללי הדרוש למפעל זה?

מר שושני:

כל המפעל כולו הוא בין 60-50 מיליון. הקטע שעלי מדובר עכשיו יעלה כ-13 מיליון ל"י. מזה הלוחות הממשלה לעיריות 9,600,000 ל"י, וכבר עכשיו משלמות העיריות חצי-מיליון לירות ריבית בעד ההלוואה, ואת ההלוואה עצמה נצטרך להתחיל לשלם בשנה הבאה. העיריות מצידן נתנו חמש פעמים 400 אלף ל"י - בסה"כ שני מיליון. כלומר: ביחד - 11,600,000 ל"י. לשם הקמת הקו של המשך המוסדרה הלנו לנו מיליון לירות העיריות ת"א, ר"ג וגבעתיים, סכספי האמיסיה. ביחד מגיע כב הסכום ל-12,600,000 לירות. יחסר לנו אפוא עוד מיליון ל"י, וטוב תעשה באמת הוועדה אם תמליץ שיינתן לנו סכום זה. בתקציב החדש יש לנו 600 אלף לירות, סכום אחרון על חשבון ה-9,600,000.

ע. דגני:

שר הפנים כשדיבר על הענין הזה בוועדת הכספים אמר: "כפי שהבטיח לי שושני - זהו הסוף", ועכש' אתה מדבר על סכומים נוספים.

מר שושני:

עדיין אין זה הסוף, ועוד נבקש מהממשלה. אבל או חייב לציין ששר הפנים הראה רצון טוב והבנה רבו לענין כולו.

היור"י. ריפתין:

המסקנות שהוועדה יכולה להניח על שולחן הכנסת ו כשלקמן: רשמנו לפנינו את ההודעות שנמסרו כאן לגבי סיום השלב של מאי-יוני והשלב השני שיסתיים בסתו, והיא רואה בהסו שאלת מי-השופכין התעשייתיים הכרח שצריך לספל בו בהקדם. לפני שאניח אח המסקנות על שולחן הכנסת ברצוני עוד לבוא בדברים עם שר הפנים שהוא ער לענין זה ושוחח אתי בנושא זה עוד הבוקר.

ובסיום ברצוני להביע משאלה לנוגעים בדבר: אולי אפשר לערוך סיור בירקון כדי לעמוד על הדברים ולשמוע הסברים מקרוב. עכ' אבוא בדברים בענין זה עם הנוגעים בדבר.

(הישיבה ננעלה ב-10.30)